

Kohtulahendite kogumik

KOHTUJURISTI ETTEPANEK
MICHAL BOBEK
esitatud 16. juulil 2020¹

Kohtuasi C-761/18 P

Päivi Leino-Sandberg
versus

Euroopa Parlament

Apellatsioonkaebus – Euroopa Liidu institutsioonide dokumentidega tutvumine – Määrus (EÜ) nr 1049/2001 – Kolmanda isiku esitatud taotlus tutvuda dokumendiga, mis oli taotluse esitamise ajal Üldkohtus vaidlustatud – Euroopa Parlamendi dokumendiga tutvumise võimaldamisest keeldumine, tuginedes kohtumenetluse kaitsele – Tühistamishagi – Tuvastamine, et otsuse tegemise vajadus on ära langenud, sest dokument on avaldatud dokumendi aadressaadi blogis internetis – Tühistamishagi eesmärk – Põhjendatud huvi säilimine – Dokumendi aadressaadi poolt taotletud dokumendi versiooni avaldamise õiguslikud tagajärjed

I. Sissejuhatus

1. Teadusliku fantastika fännidele jääb „reisimine liikumata“ alati seotuks Frank Herberti Dune'iga², eriti, kui teda on kujutatud David Lynch'i 1984. aasta filmi³ ebamaise fantaasia kaudu.
2. Sellegipoolest, kas määruse (EÜ) nr 1049/2001 üldsuse juurdepääsu kohta Euroopa Parlamendi, nõukogu ja komisjoni dokumentidele⁴ kohaselt on võimalik, et esineb „avaldamine ilma andmata“? See on käesoleva apellatsioonkaebuse põhiküsimuse kokkuvõte.
3. Päivi Leino-Sandberg taotles võimalust tutvuda Euroopa Parlamendi dokumendiga. Tema taotlus jäeti rahuldamata, sest taotletud dokumendi aadressaat oli selle Üldkohtus vaidlustanud.⁵ Parlamendi arvates ei olnud seda seega võimalik avaldada, lähtudes määruse nr 1049/2001 artikli 4 lõike 2 teises taandes ette nähtud kohtumenetluse kaitsest. P. Leino-Sandberg esitas selle otsuse peale tühistamishagi Üldkohtusse. Ilma P. Leino-Sandbergi või Euroopa Parlamendi teadmata on aga taotletud dokumendi üks tekstiversioon juba tehtud kättesaadavaks (eraviisilises) blogis, mille on sinna postitanud selle dokumendi aadressaat. Sellele tuginedes leidis Üldkohus, et esitatud hagi suhtes otsuse tegemise vajadus on ära langenud, kuivõrd taotletud dokument oli juba internetis kättesaadav.

1 Algkeel: inglise.

2 Esimest korda välja antud Chiltoni poolt Philadelphias aastal 1965.

3 Seevastu teiste puhul on tõenäolisem, et „Travelling Without Moving“ (ingl. k. reisimine liikumata) on enam seotud Briti *funk* ja *acid jazz*'i bändi Jamiroquai 1996. aastal välja antud kolmanda stuudioalbumiga.

4 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 30. mai 2001. aasta määrus (EÜT 2001, L 145, lk 43; ELT eriväljaanne 01/03, lk 331).

5 Selles kohtuasjas tehti hiljem 22. märtsi 2018. aasta kohtuotsus *De Capitani vs. parlament* (T-540/15, EU:T:2018:167).

4. Millised õiguslikud tagajärjed kaasnevad sellega, kui kolmas isik avaldab EL kohtutes toimuva kohtumenetluse ajal internetis tekstiversiooni dokumendist, mis on olnud määruse nr 1049/2001 kohaselt tutvumise taotluse esemeks? Kas saab öelda, et dokumendiga tutvumise võimaldamisest keeldumise peale esitatud hagi ese on ära langenud, mistõttu hagejal ei ole enam põhjendatud huvi kohtuasja tulemuse suhtes, kui institutsiooni esialgne tutvumise võimaldamisest keeldumise otsus on jätkuvalt kehtiv ja asjasse puutuv institutsioon ei ole taotletava dokumendi autentset versiooni hagejale kunagi andnud?

II. Liidu õiguslik raamistik

A. Määrus nr 1049/2001

5. Määruse (EÜ) nr 1049/2001 artiklis 1 on sätestatud:

„Käesoleva määruse eesmärk on:

- a) määrata kindlaks põhimõtted, tingimused ning üldiste või erahuvidega põhjendatud piirangud, mis reguleerivad EÜ asutamislepingu artiklis 255 ettenähtud juurdepääsuõigust Euroopa Parlamendi, nõukogu ja komisjoni (edaspidi „institutsioonid“) dokumentidele, nõnda et neile dokumentidele oleks tagatud võimalikult laiaulatuslik juurdepääs,
- b) kehtestada eeskirjad, mis tagavad selle õiguse võimalikult hõlpsalt kasutamise, ning
- c) soodustada head haldustava dokumentidele juurdepääsu tagamisel.“

6. Artiklis 2 „Juurdepääsuõigusega isikud ja reguleerimisala“ on ette nähtud:

„1. Kõigil liidu kodanikel ning kõigil füüsilistel ja juriidilistel isikutel, kelle elukoht või registrijärgne asukoht on mõnes liikmesriigis, on õigus tutvuda institutsioonide dokumentidega, arvestades käesolevas määruses sätestatud põhimõtteid, tingimusi ja piiranguid.

[...]“

7. Artiklis 3 on sätestatud mõned määruses nr 1049/2001 kasutatud määratlused:

„[...]“

- a) dokument – sisu, mis olenemata teabekandjast (paberile kirjutatuna, elektroonilises vormis või heli-, visuaal- või audiovisuaalsalvestisena) käsitleb küsimusi, mis on seotud institutsiooni vastutusalasse kuuluva poliitika, tegevuse või otsustega;
- b) kolmas isik – iga füüsiline või juriidiline isik või iga üksus väljaspool asjaomast institutsiooni, sealhulgas liikmesriigid, muud ühenduse või ühendusevälised institutsioonid ja organid ning kolmandad riigid.“

8. Määruse nr 1049/2001 artiklis 4 on sätestatud:

„1. Institutsioonid keelavad juurdepääsu dokumentidele, mille avaldamine kahjustaks:

- a) avalikke huve seoses:
 - avaliku julgeolekuga,

- kaitsepoliitiliste ja sõjaliste küsimustega,
 - rahvusvaheliste suhetega,
 - ühenduse või liikmesriigi finants-, raha- või majanduspoliitikaga;
- b) eraelu puutumatus ja isikupuutumatus, eelkõige kooskõlas isikuandmete kaitset käsitlevate ühenduse õigusaktidega.

2. Institutsioonid keelavad juurdepääsu dokumentidele, mille avaldamine kahjustaks:

- füüsilise või juriidilise isiku ärihuve, sealhulgas intellektuaalomandit,
- kohtumenetlust ja õigusnõustamist,
- kontrollimiste, uurimise või audiitorkontrolli eesmärki,

välja arvatud juhul, kui avaldamine teenib ülekaalukaid üldisi huve.

[...]

7. Lõigetes 1–3 sätestatud erandeid kohaldatakse üksnes nii kaua, kuni kaitse on dokumendi sisust lähtuvalt õigustatud. Erandeid võib kohaldada maksimaalselt 30 aasta jooksul [...]"

9. Määruse nr 1049/2001 artikli 6 lõike 1 kohaselt ei ole taotleja kohustatud taotlust põhjendama.

10. Määruse nr 1049/2001 artikli 10 lõikes 2 on sätestatud:

„Kui asjaomane institutsioon on dokumendi juba avalikustanud ja see on taotlejale hõlpsasti kättesaadav, võib institutsioon täita oma kohustuse tagada dokumentidele juurdepääs sellega, et teatab taotlejale, kuidas omandada soovitud dokumenti.“

III. Asjaolud ja menetlus

A. Kohtuvaidluse taust ja menetlus Üldkohtus

11. Vaidlustatud kohtumääruses⁶ esitatud ning toimikust tulenevad kohtuasja asjaolud ja Üldkohtu menetlus on võimalik kokku võtta järgmiselt.

12. Euroopa Parlament ei võimaldanud 8. juuli 2015 otsusega A(2015) 4931 (edaspidi „taotletud dokument“) Emilio de Capitanil tutvuda dokumentidega LIBE-2013-0091-02 ja LIBE-2013-0091-03, mis sisaldasid asjasse puutuval ajal toimuvate kolmepoolsete kohtumiste käigus koostatud kahe tabeli neljandat veergu. E. De Capitani esitas 18. septembril 2015 selle keeldumise otsuse peale tühistamishagi Üldkohtusse (edaspidi „De Capitani kohtuasi“).

⁶ 20. septembri 2018. aasta kohtumäärus Leino-Sandberg vs. parlament (T-421/17, ei avaldata, EU:T:2018:628).

13. Vahepeal, ilmselt 12. juulil 2015 oli E. de Capitani avaldanud taotletud dokumendi lühendatud versiooni blogis.⁷ Blogi kõigile avatud html-versioonis aga näivad esitatud teksti osad olevat muudetud. Lauseosad või terved lõigud on muudetud paksuks, mõned pandud kursiivi, mõned laused on alla joonitud ja näib, et on ka mõningaid väljajätte. Samuti on blogi autor teinud teksti mitmeid lisandusi, milles väljendab oma tähelepanekuid või mittenõustumist Euroopa Parlamendi väidete suhtes.

14. Detsembris 2016, ajal, mil De Capitani kohtuasi oli Üldkohtus veel menetluses, esitas P. Leino-Sandberg (edaspidi „apellant“), kes tol ajal oli Ida-Soome Ülikooli rahvusvahelise ja Euroopa õiguse professor, parlamendile (edaspidi „vastustaja“) taotluse E. De Capitani taotlusega seotud parlamendi otsusega tutvumiseks. Ta väitis, et taotletava dokumendiga tutvumine on vajalik kahe tema juhitava uurimisprojekti lõpetamiseks.

15. Vastustaja ei võimaldanud 23. jaanuaril 2017 apellandil taotletud dokumendiga tutvuda, sest selle avaldamine kahjustaks kohtumenetlust, alus, mis on ette nähtud määruse nr 1049/2001 artikli 4 lõike 2 teises taandes. Seejärel esitas apellant kordustaotluse.

16. Vastustaja kinnitas 3. aprilli 2017. aasta otsusega A(2016) 15112 (edaspidi „vaidlustatud otsus“), et ei võimalda apellandil taotletud dokumendiga tutvuda. Eelkõige tõi ta välja asjaolu, et De Capitani puudutav keeldumise otsus oli samal ajal Üldkohtus vaidlustatud ja selle avalikustamine kahjustaks õigust õiglasele kohtumenetlusele ja poolte võrdsuse põhimõtet. Lisaks sellele oleks selle tulemuseks laiemas plaanis see, et õigusemõistmise suhtes tekib väline surve ja see häiriks paratamatult menetluse segamatut kulgemist.

17. Apellant esitas 6. juulil 2017 Üldkohtule hagi vaidlusaluse otsuse tühistamiseks. Seejärel esitas vastustaja oma seisukohad.

18. Üldkohus juhtis 14. novembril 2017. aastal kodukorra artikli 89 alusel vastu võetud menetlust korraldava meetmena apellandi tähelepanu asjaolule, et E. De Capitani oli eespool nimetatud blogis⁸ taotletud dokumendi avalikustanud. Üldkohus palus, et apellant teataks, kas tema nõue on rahuldatud, kuna ta saab taotletud dokumendiga veebis tutvuda.

19. Apellant vastas 30. novembril 2017, et enne, kui Üldkohus sellele tema tähelepanu juhtis, ei olnud ta teadlik, et taotletav dokument on internetis kättesaadav. Ta väitis, et tema nõuet ei rahulda asjaolu, et asjasse puutuv dokument on internetis kättesaadav.

20. Seejärel palus Üldkohus, et pooled keskenduks kirjalike seisukohtade teisel esitamisel apellandi hagi vastuvõetavusele. 2018. aasta jaanuaris esitas apellant oma vastuse. 9. märtsil 2018 esitas vastustaja oma vasturepliigi. Viimati nimetatu rõhutas, et kuni Üldkohtus sellele tähelepanu juhtis, ei olnud ta teadlik sellest, et taotletav dokument oli internetis avalikustatud. Tema arvates asjaolu, et apellant on sellest avalikustamisest nüüd teadlik, tähendab, et tema tühistamishagi ese on ära langenud. Seega taotles parlament oma vasturepliigis, et kohus otsustaks, et otsuse tegemise vajadus on ära langenud.

21. Üldkohus teavitas pooli 15. märtsi 2018. aasta kirjadega, et parlamendi taotlus tuvastada, et otsuse tegemise vajadus on ära langenud, jäeti käiguta, sest see ei olnud esitatud eraldi dokumendiga, nagu on nõutud kodukorra artikli 130 lõikes 2.

⁷ Veebisaidil www.free-group.eu/2015/07/12/eus-laws-are-like-sausages-you-should-never-watch-them-being-made (reprodutseeritud Üldkohtu toimikus versioonis, millega on viimati tutvutud 21. mail 2020).

⁸ Käesoleva ettepaneku 7. joonealune märkus, kus on ära toodud Üldkohtu viidatud hüperlink.

22. Parlament esitas 27. märtsil 2018 eraldi dokumendiga taotluse, et kohus tuvastaks, et otsuse tegemise vajadus on ära langenud. Teise võimalusena leidis vastustaja, et Üldkohus peaks apellandi hagi vastuvõetamatuse tõttu läbi vaatamata või põhjendamata tõttu rahuldamata jätma ja temalt kohtukulud välja mõistma.

23. 5. aprillil 2018 palus Üldkohus apellanti esitada oma seisukohad vastustaja taotluse suhtes, mille kohaselt on otsuse tegemise vajadus ära langenud. Oma vastuses rõhutas apellant, et ei tema ega ka vastustaja ei olnud kuni Üldkohtu sellekohase teateni teadlikud asjaolust, et E. De Capitani oli postitanud taotletud dokumendi blogisse internetis. Ta väidab, et termin „avaldatud“ on võrdlemisi sobimatu väljend selle kohta, kui eraisik on pannud dokumendi blogisse kusagil küberruumis. Lisaks sellele väitis ta, et jätkuvalt kehtiva parlamendi keeldumisotsuse kohtulikku kontrolli ei välista pelgalt see, et keegi on taotletud dokumendi pannud blogisse.

24. 22. märtsil 2018, samal ajal kui käesoleva kohtuasja menetlus esimeses astmes oli pooleli, tegi Üldkohus De Capitani kohtuasjas otsuse. Ta tühistas E. De Capitani suhtes tehtud parlamendi otsuse, leides, et parlament on rikkunud määruse nr 1049/2001 artikli 4 lõike 3 esimest lõiku, kui ta keeldus menetluse kestel avalikustamast vaidlusaluste dokumentide neljandat veergu põhjendusel, et see kahjustaks oluliselt tema otsustamisprotsessi.⁹

B. Vaidlustatud kohtumäärus ja menetlus Üldkohtus

25. Üldkohus leidis oma 20. septembri 2018. aasta määrusega (edaspidi „vaidlustatud kohtumäärus“)¹⁰, et vajadus otsustada apellandi esitatud hagi üle on ära langenud.

26. Sisuliselt leidis Üldkohus, et tühistamishagi otsuse suhtes, millega ei võimaldata dokumentidega tutvumist, on sisutu, kui kolmas isik on kõnealused dokumendid juba kättesaadavaks teinud, taotlejal on võimalus nende dokumentidega tutvuda ning kasutada neid sama õiguspärasel alusel kui siis, kui need oleks talle esitatud määruse nr 1049/2001 kohaselt esitatud taotluse alusel.¹¹ Kuivõrd dokumendi aadressaat oli taotletud dokumendi täisversiooni ise kättesaadavaks teinud, sai taotleja seda oma ülikoolitöö jaoks kahtlemata täiesti legaalsel viisil kasutada.¹²

27. Lisaks sellele ei tundunud Üldkohtule tõenäoline, et dokumendiga tutvumisest keeldumise väidetav õigusvastasus võiks tulevikus väljaspool konkreetse juhtumi asjaolusid korduda. See, et vastustaja ei võimaldanud taotletava dokumendiga tutvumist, oli seotud konkreetse olukorraga, ja see oli *ad hoc* laadi, sest esmalt oli menetlus De Capitani kohtuasjas pooleli ja teiseks iseloomustasid apellandi taotluse konteksti pingelised arutelud blogides ja seisukohad, mis oleks tõenäoliselt võinud mõjutada vastustaja positsiooni kohtuasjas.¹³ Lisaks sellele, kuivõrd see oli dokumendi aadressaat ja mitte vastustaja, kes taotletud dokumendi avalikustas, ei saanud apellant väita, et viimati nimetatud kasutas viivitamistaktikat, oodates enne taotletava dokumendi avalikustamist, kuni EL kohtutesse on esitatud potentsiaalne hagi.¹⁴

28. Seega järeldas Üldkohus, et arvestades taotletava dokumendi avalikustamist De Capitani poolt oli apellandi esitatud hagi ese ära langenud. Seega oli vajadus otsuse tegemiseks ära langenud, samuti oli ära langenud vajadus otsustada Soome Vabariigi ja Rootsi Kuningriigi menetlusse astumise avalduste üle. Üldkohus jättis kummagi poole kohtukulud nende endi kanda. Samuti jättis ta Soome Vabariigi ja Rootsi Kuningriigi kohtukulud nende endi kanda.

⁹ 22. märtsi 2018. aasta kohtuotsus De Capitani vs. parlament (T-540/15, EU:T:2018:167).

¹⁰ 20. septembri 2018. aasta kohtumäärus Leino-Sandberg vs. parlament (T-421/17, ei avaldata, EU:T:2018:628).

¹¹ Vaidlustatud kohtumääruse punkt 27.

¹² Vaidlustatud kohtumääruse punkt 28.

¹³ Vaidlustatud kohtumääruse punkt 33.

¹⁴ Vaidlustatud kohtumääruse punkt 35.

29. Käesoleva apellatsioonkaebusega soovib apellant, et kohus tühistaks vaidlustatud kohtumääruse, teeks asjas lõpliku otsuse ja mõistaks kohtukulud, sh menetlusse astujate kohtukulud välja vastustajalt.

30. Apellant põhjendab oma apellatsioonkaebust kahe väitega. Ta väidab, et esiteks rikkus Üldkohus õigusnormi, kui ta otsustas, et hagi ese on ära langenud. Teiseks rikkus ta õigus- ja menetlusnorme, kui ta otsustas, et apellandil puudus põhjendatud huvi menetluse algatamise suhtes.

31. Parlament väidab oma vastuses, et mõlemad apellatsioonkaebuse väited tuleks tagasi lükata kas seetõttu, et need on osaliselt vastuvõetamatud ja osaliselt põhjendamatud, või seetõttu, et need on põhjendamatud.

32. Apellant ja parlament on esitanud vastavalt ka vastuse ja vasturepliigi.

33. Soome Vabariik ja Rootsi Kuningriik on astunud menetlusse apellandi toetuseks.

IV. Hinnang

34. Käesolev ettepanek on liigendatud järgmiselt. Alustan sellest, et analüüsin apellandi esitatud kahe väite omavahelist suhet ja eelkõige erinevust tühistamishagi eesmärgi (või eseme) ja (allesjäänud) edasise põhjendatud huvi vahel sellises kohtumenetluses, mille puhul on menetluse esialgne ese tõepoolest ära langenud (A). Seejärel analüüsin apellatsioonkaebuse esimest väidet (B). Kuivõrd asun apellandiga nõustudes seisukohale, et käesoleva vaidluse ese ei ole ära langenud ja seetõttu tuleks apellatsioonkaebuse esimene nõue rahuldada, analüüsin seejärel üksnes põgusalt apellatsioonkaebuse teist väidet (C), esitades pärast seda ettepaneku käesoleva apellatsioonkaebuse lahenduse kohta (D).

A. Apellatsioonkaebuse kahe väite omavaheline suhe

35. Apellant esitas oma apellatsioonkaebuses kaks väidet: esmalt, et Üldkohus on rikkunud õigusnormi, kui ta otsustas, et hagi *ese on ära langenud*; teiseks, et Üldkohus on rikkunud õigusnormi, kui ta otsustas, et apellandil *ei ole enam põhjendatud huvi* menetluse algatamise suhtes.

36. Mis puudutab nende kahe väite omavahelist suhet, siis väidab apellant, et vaidlustatud kohtumääruses on põhjendamatu kokku pandud tühistamishagi eseme väidetav äralangemine ja põhjendatud huvi menetluse algatamise suhtes. Tegemist on siiski kahe erineva õigusmõistega, mida tuleks analüüsida eraldi. Vastustaja on seisukohal, et hagi eseme jätkuvat olemasolu tuleb hinnata koos põhjendatud huvi säilimisega.

37. Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt peab taotleja *põhjendatud huvi* hagi eseme seisukohalt esinema hagi esitamise staadiumis, vastasel juhul on hagi vastuvõetamatu. Selline vaidluse, nagu ka menetluse algatamise huvi peavad säilima kuni kohtuotsuse tegemiseni, vastasel juhul võidakse asjas mitte teha kohtuotsust, mis eeldab, et hagi peab selle esitajale tooma selle lõpptulemuse kaudu mingit kasu.¹⁵

¹⁵ Vt nt 7. juuni 2007. aasta kohtuotsus *Wunenburger vs. komisjon* (C-362/05 P, EU:C:2007:322, punkt 42); 17. aprilli 2008. aasta kohtuotsus *Flaherty jt vs. komisjon* (C-373/06 P, C-379/06 P ja C-382/06 P, EU:C:2008:230, punkt 25); 28. mai 2013. aasta kohtuotsus *Abdulrahim vs. nõukogu ja komisjon* (C-239/12 P, EU:C:2013:331, punkt 61), 9. novembri 2017. aasta kohtuotsus *HX vs. nõukogu* (C-423/16 P, EU:C:2017:848, punkt 30); 23. novembri 2017. aasta kohtuotsus *Bionorica ja Diapharm vs. komisjon* (C-596/15 P ja C-597/15 P, EU:C:2017:886, punktid 84 ja 85) ja 4. septembri 2018. aasta kohtuotsus *ClientEarth vs. komisjon* (C-57/16 P, EU:C:2018:660, punkt 43).

38. Hagejal võib säilida huvi nõuda otsuse tühistamist, et saavutada tema endise olukorra taastamine selleks, et vaidlustatud akti andja teeks tulevikus asjakohased muudatused ja seega saaks vältida vaidlustatud akti väidetava õigusvastasuse kordumise riski.¹⁶

39. Nõustun vastustajaga, et võib esineda mõningane kattuvus tühistamishagi eseme ja jätkuva põhjendatud huvi vahel. Samuti on selge, et kasutatav terminoloogia ei ole alati järjepidev. Näiteks kasutatakse mõistet vaidluse „eesmärk“ vaheldumisi mõistetega vaidluse „ese“ ja „teema“. Samuti, kui on selge, et institutsioon on taotletud dokumendi vahepeal avalikustanud ja seeläbi on apellandi esialgne nõue sisuliselt lahendatud, kaldub Euroopa Kohus analüüsima põhjendatud huvi küsimust kiiresti, jõudes välja hagi „eesmärgi“ potentsiaalse äralangemiseni, mida analüüsitakse kui üht tegurit, et leida, kas põhjendatud huvi on säilinud.¹⁷

40. Sellegipoolest eristab Euroopa Kohus üldiselt kaht liiki huvi: esiteks, hageja *esialgset* huvi menetluse alustamiseks ja teiseks hageja *järelejäänud, edasist* huvi, mis on olemas isegi siis, kui mingi sündmus on esialgse huvi lõpetanud.

41. Kui kanda see üle konkreetsemasse konteksti seoses vaidlustega, mis puudutavad dokumentidega tutvumist määruse nr 1049/2001 alusel, siis on dokumendiga tutvumise õiguse jõustamise hagi esemeks¹⁸ vaidlustatud otsuste tühistamine. Selle puhul on selgelt tegemist hagi *formaalse* esemega: saavutada ebasoovitava otsuse tühistamine, mis sunnib asjasse puutuvat institutsiooni uut otsust tegema. Saab öelda, et hagi, millega taotletakse taotletud dokumendiga tutvumise võimaldamisest keeldumise otsuse tühistamist, on ka *sisuline* ese, või selles mõttes pigem (kaugem) eesmärk: saada taotletav dokument, millega tutvumist hageja kõigepealt taotles.

42. Hagejal säilib *esialgne huvi* (ja hagi ese ei saa olla ära langenud), välja arvatud juhul, kui esineb üks kahest võimalusest: i) vaidlustatud otsus on ametlikult tagasi võetud (vaidluse eseme *formaalne* äralangemine) või ii) institutsioon võimaldab hagejal taotletud dokumendiga täies ulatuses tutvuda, ilma et ta tingimata tühistaks eelneva otsuse, kuid mis sisuliselt rahuldab hageja nõuded (vaidluse eseme *sisuline* äralangemine).

43. Järgnevalt, kui oletada, et selline esialgne huvi on tõepoolest ära langenud, võib hagejal sellegipoolest jätkuvalt olla *allesjäänud huvi* menetluse algatamise vastu või nagu on praktikas levinum, huvi, et menetlus jõuaks kohtu lõpliku otsuseni, olenemata sellest, et ta on menetluse käigus selle dokumendi saanud.

44. Viimati nimetatu osas nähtub Euroopa Kohtu praktikast eelkõige kaks lähenemisviisi. Esiteks säilib hagejal põhjendatud huvi „saavutada tema endise olukorra taastamine“. Sellel alusel on Euroopa Kohus näiteks otsustanud, et tühistamishagi puhul võib säilida põhjendatud huvi kui võimaliku kahju hüvitamise menetluse alus.¹⁹ Sellist huvi tuleb hinnata konkreetsest üksikjuhtumist lähtudes, võttes arvesse eelkõige väidetava õigusvastasuse tagajärgi.²⁰ Teiseks säilib hagejal põhjendatud huvi selleks „et vaidlustatud akti andja teeks tulevikus asjakohased muudatused ja seega saaks vältida vaidlustatud akti väidetava õigusvastasuse kordumise riski“.²¹

16 Vt nt 7. juuni 2007. aasta kohtuotsus Wunenburger vs. komisjon (C-362/05 P, EU:C:2007:322, punkt 50); 28. mai 2013. aasta kohtuotsus Abdulrahim vs. nõukogu ja komisjon (C-239/12 P, EU:C:2013:331, punkt 63) ja 4. septembri 2018. aasta kohtuotsus ClientEarth vs. komisjon (C-57/16 P, EU:C:2018:660, punkt 48).

17 Vt nt 4. septembri 2018. aasta kohtuotsus ClientEarth vs. komisjon (C-57/16 P, EU:C:2018:660, punktid 43–52).

18 Kasutan teadlikult terminit hagi „ese“ ja mitte terminit, mida on kasutatud mõnes sellesisulises Euroopa Kohtu otsuse ingliskeelses tõlkes, milles viidatakse hagi „eesmärgile“.

19 Vt nt 5. märtsi 1980. aasta kohtuotsus Könecke Fleischwarenfabrik vs. komisjon (76/79, EU:C:1980:68, punkt 9) ja 28. mai 2013. aasta kohtuotsus Abdulrahim vs. nõukogu ja komisjon (C-239/12 P, EU:C:2013:331, punkt 64).

20 Vt nt 28. mai 2013. aasta kohtuotsus Abdulrahim vs. nõukogu ja komisjon (C-239/12 P, EU:C:2013:331, punkt 65).

21 Piiravate meetmete kontekstis, kus taotlejal säilis põhjendatud huvi, kuigi tema nimi oli neid meetmeid kehtestavast nimekirjast eemaldatud, vt 28. mai 2013. aasta kohtuotsus Abdulrahim vs. nõukogu ja komisjon (C-239/12 P, EU:C:2013:331, punkt 63) või 4. septembri 2018. aasta kohtuotsus ClientEarth vs. komisjon (C-57/16 P, EU:C:2018:660, punktid 49–54).

45. Seega kokkuvõttes säilib esialgne huvi tühistamishagi esitamise suhtes kuni vaidlustatud otsus on kas formaalselt tühistatud või kuni taotleja nõue on sisuliselt täielikult rahuldatud. Igasugune muu (edasine või allesjäänud) põhjendatud huvi on seotud kõigi teiste kaalutlustega, mis võivad anda Euroopa Kohtule tõuke selles asjas ikkagi kohtuotsus teha, isegi kui hagi esialgne ese on ära langenud.

46. Oluline on see, et seoses analüüsimise järjekorraga on nende kahe kategooria puhul tegemist kahe teineteisele järgneva (krono)loogilise etapiga. Vaid juhul, kui esimeses etapis tuvastatakse, et taotleja esialgne huvi hagi esitamiseks on ära langenud, osutub vajalikuks teise kategooria analüüsimine. Seevastu seni, kuni taotleja nõuet ei ole ei formaalselt ega sisuliselt rahuldatud, puudub vajadus peatuda mis tahes muul või edasisel põhjendatud huvil saada Euroopa Kohtult tühistamisotsus.

47. Neil põhjustel leian, et käesoleval juhul on tarvis analüüsida mõlemat apellandi esitatud väidet teineteise järel. Nende puhul on tõepoolest tegemist loogilise järjestusega, millest lähtudes tuleks analüüsida põhjendatud huvi küsimust.

B. Apellatsioonkaebuse esimene väide

48. Apellatsioonkaebuse esimene väide taandub sisuliselt sellele, kas apellandi nõue on *sisuliselt* rahuldatud, ja seega sellele, kas esialgne ese (ja esialgne põhjendatud huvi hagi esitamise suhtes) on ära langenud.

49. Apellant, keda toetavad Soome ja Rootsi valitsus, väidab, et nii see ei ole. Vastustaja ei ole vaidlustatud otsust tagasi võtnud. Nagu tuleneb kohtuotsusest ClientEarth²², ei puutu taotletud dokumentide avaldamine asjasse, kui analüüsitakse, kas hagi eesmärk on säilinud. Lisaks sellele väidab apellant, et ta ei ole parlamendilt kunagi saanud taotletava dokumendi autentset versiooni. Oma uurimistöös ei saa ta tugineda internetist eraviisilistest blogidest alla laaditud teabele, mis on osaline ega ole autentne.

50. Vastustaja arvates on apellandi hagi ese ära langenud pärast seda, kui tuvastati, et dokumendi aadressaat on taotletava dokumendi avaldanud. Blogi, milles E. De Capitani dokumendi avaldas, oli väga tõenäoliselt teada ka apellandile, kuivõrd seal on avaldatud ka tema kaastöid. Seetõttu sai apellant nimetatud dokumendiga tutvuda ja seda õiguspäraselt oma teadusuuringute jaoks või muul eesmärgil kasutada.

51. Üldkohtu toimikust ei ilmne, et parlament oleks esialgse eitava otsuse kunagi *formaalselt* tühistanud, ka ei ole Euroopa Kohtule sellekohast teavet esitatud. Seega ei ole nimetatud võimalus käesoleval juhul tegelikkuseks saanud ja seega ei puutu see praegu asjasse.

52. Kas apellandi nõuded on *sisuliselt* rahuldatud, mistõttu hagi esialgne ese (ja esialgne põhjendatud huvi) on seega ära langenud?

53. Nii esialgse kui ka säilinud põhjendatud huvi olemasolu on, nagu juba eelmisest lõigust nähtus, Euroopa Liidu kohtutute menetluse küsimus. Kas muutunud asjaolusid silmas pidades on endiselt tegemist käsitlemist vajava juhtumiga? Kuigi põhjendatud huvi puhul on tegemist suuresti iseseisva ja läbiva kategooriaga, mis on kohaldatav EL kohtute mis tahes liiki menetlustele, on põhjendatud huvi küsimus samavõrd seotud ka selle sisu või õigusvaldkonnaga, milles menetlust alustatakse. Kuidas teisiti oleks võimalik analüüsida, kas hagi ese on ära langenud ning võib seetõttu olla kunstlik, kui ei oleks selge, millist EL õigusest tulenevat õigust soovib hageja maksma panna?

22 4. septembri 2018. aasta kohtuotsus ClientEarth vs. komisjon (C-57/16 P, EU:C:2018:660).

54. Sel põhjusel alustan järgmist osa just sellise meeldetuletusega: millised on tegelikult määrusest nr 1049/2001 tulenevad üksikisikute õigused (ja institutsioonide vastavad kohustused), mida saab kaitsta taotleja, kes nõuab institutsiooni tehtud dokumendiga tutvumise võimaldamisest keeldumise otsuse tühistamist? (1) Pärast seda analüüsin kriteeriumi, mida Üldkohus näib käesoleval juhul kasutavat, kui ta otsustab, kas taotleja nõue on sisuliselt rahuldatud (2). Seejärel näitan käesoleva juhtumi valgel, miks selline kriteerium on põhimõtteliselt vale ja praktiliselt sobimatu (3), enne kui teen järelduse selle kohta, milline see kriteerium tegelikult peaks olema (4).

1. Määrusest nr 1049/2001 tulenevad isikute õigused

55. Määruse nr 1049/2001 artikli 2 lõikes 1 on sõnaselgelt sätestatud Euroopa Parlamendi, nõukogu ja komisjoni dokumentidega tutvumise (subjektiivne) õigus, mis on antud „igale liidu kodanikule ja igale füüsilisele või juriidilisele isikule, kes elab või kelle registrijärgne asukoht on liikmesriigis“. Määruse artikli 2 lõikes 3 on ette nähtud, et see õigus laieneb sisuliselt „kõigi institutsiooni käsutuses olevate dokumentide suhtes, see tähendab institutsiooni koostatud ja talle saadetud ning tema valduses olevate dokumentide suhtes kõikides Euroopa Liidu tegevusvaldkondades“.

56. Kuidas on aga lood dokumentidega, mis on avalikkusele *juba kättesaadavaks tehtud*, mis on üldkasutatavad? Nii määruse nr 1049/2001 õigusloome ajalugu kui ka määruse ülesehitus annavad sellele võrdlemisi selge vastuse.

57. Esiteks, mis puudutab õigusloome ajalugu, siis nähti komisjoni ettepanekus ette dokumentidega tutvumise võimaldamise erand, kui sätestati, et määrust ei kohaldata dokumentidele, mis on juba avaldatud või muul viisil üldsusele kättesaadavad.²³ Seevastu õigusloomeprotsessi käigus ei avaldanud Euroopa Parlament mitte üksnes soovi selle kavandatava sätte kustutamise kohta, vaid soovis ka sellise õigusnormi kehtestamist (eelnõu artikli 2a lõige 1), millega oleks sõnaselgelt sätestatud, et „dokumentidega tutvumise õigus *hõlmab* juurdepääsu *avaldatud dokumentidele*“.²⁴ Seega ilmneb, et just parlament soovis, et dokumentide hulka, millega tutvumist võib EL institutsioonilt määruse nr 1049/2001 alusel taotleda, kuuluks ka dokumendid, mis on avalikkusele juba muul viisil kättesaadavad (seega dokumendid, mille EL institutsioon ise või kolmas isik on teinud üldiselt kättesaadavaks).

58. Teiseks, mis puudutab tema sisemist loogikat, siis näib, et määruse praegune versioon kujutab endast keskteed. Sellises olukorras, kus *asjasse puutuv institutsioon* on dokumendid juba avaldanud ja need on taotlejale kergesti kättesaadavad, sisaldab määruse nr 1049/2001 artikli 10 lõige 2 ELi institutsiooni muudetud kohustust taotleja suhtes. Sellisel juhul ei ole EL institutsioon kohustatud taotletud dokumenti esitama, vaid võib taotlejale lihtsalt *teatada*, kuidas soovitud dokumenti omandada.

59. Soovin rõhutada kahte asjaolu, mis määruse artikli 10 lõike 2 tekstist selgelt esile tulevad. Esmalt, fraasi *kui asjaomane institutsioon on dokumendi juba avalikustanud* võib mõningase suuremeelsusega tõlgendada nii, et see tähendab avalikustamist kas selle institutsiooni poolt või ehk ka mõne teise institutsiooni poolt, loomulikult juhul, kui puudub kahtlus soovitud dokumendi autentsuses.²⁵ Teiseks on igal juhul olemas koopia „ametlik kinnitamine“, millele viidatakse, kui *taotlejale teatatakse, kuidas taotletud dokumenti omandada*.

23 Määruse eelnõu artikli 2 lõige 2, ilma et oleks määratletud, mida tähendab „muul viisil“. (COM(2000) 30 – 2000/0032(COD)).

24 Euroopa Parlamendi 27. oktoobri 2000. aasta raport ettepaneku kohta võtta vastu Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus üldsuse juurdepääsu kohta Euroopa Parlamendi, nõukogu ja komisjoni dokumentidele (täiustatud Hughesi menetlus) – kodanikuvabaduste ning justiits- ja siseasjade komisjon, COM(2000) 30 – 2000/0032(COD), PE 285.961. Vt eelkõige lk 19, 20 ja 72. Kohtujuristi kursiiv.

25 Seega näiteks vastaks artikli 10 lõike 2 mõttele –, kuigi mitte rangelt võttes selle sätte – komisjoni vastus taotlejale, milles viidatakse, et taotletud dokument on kättesaadav nõukogu (selgelt viidatud) veebisaidil.

60. Määrus nr 1049/2001aga vaikib dokumentide osas, mille on avalikkusele kättesaadavaks teinud *kolmandad isikud*. Selles artikli 3 punktis b määratletakse „kolmandad isikud“, kuigi sootuks teistsugustel põhjustel, nimelt seoses juurdepääsuga kolmandate isikute dokumentidele artikli 4 lõike 4 järgi. Kindlasti ei ole selles ette nähtud dokumentidega tutvumise võimaldamise kohustuse täitmist kolmanda isiku poolt, eriti mitte eraõigusliku isiku poolt.²⁶ See on aga täiesti loogiline.

61. Esiteks ei näe määrus nr 1049/2001 õigusakti teksti tasandil ette erandit, mis oleks seotud asjaoluga, et kolmas isik on taotletava dokumendi avalikustanud. Tutvumise võimaldamise erandid on loetletud ammendavalt määruse nr 1049/2001 artiklis 4.

62. Teiseks: eesmärgi tasandil viitavad määruse nr 1049/2001 artikkel 1 ning põhjendused 1, 2, 3 ja 4, et selle eesmärk on tagada määruse kohaldamisalas olevates EL institutsioonides läbipaistvus ja avatus ning tagada igale EL kodanikule võimalikult laiaulatuslik juurdepääs EL dokumentidele ja selle õiguse võimalikult hõlbus kasutamine institutsiooni ja taotleja vahetu dialoogi kaudu. Seega on viimati nimetatul õigus saada asjasse puutuvalt EL institutsioonilt vastus isegi seoses avalike dokumentidega.

63. Kolmandaks on asjasse puutuva dokumendi „ametlik kinnitamine“ institutsiooni poolt artikli 10 lõike 2 alusel oluline selle dokumendi täielikkuse, terviklikkuse, autentsuse ja õiguspärase kasutamise seisukohalt. Loomulikult ei lubataks kellelgi esitada kusagilt internetist leitud teavet ametliku dokumendi või institutsiooni seisukohana, enne kui ja ilma et nad on saanud selle dokumendi originaali või ametliku vastuse või vähemalt institutsiooni selge kinnituse, et leitu pärineb tõepoolest institutsioonilt ja peegeldab selle ametlikku seisukohta. Igasugune selline artikli 10 lõike 2 kohaselt antud teave on veelgi olulisem, kui EL institutsioon on määruse artikli 4 alusel esialgu keeldunud dokumendiga tutvumise võimaldamisest.

64. Kokkuvõttes tuleneb määrusest nr 1049/2001 selgelt, et EL kodanikel on materiaalsoiguslik dokumentidega tutvumise õigus. Kui talle on esitatud konkreetne taotlus, on institutsioonil sisuliselt kolm võimalust. Esiteks: võimaldada dokumentidega tutvumist. Teiseks, keelduda dokumentidega tutvumise võimaldamisest, selgitades, miks ei saa dokumentidega tutvumist võimaldada. Kolmandaks, soovi korral ja sisuliselt ühe võimalusena anda esimese valiku raames positiivne otsus, võib ta anda vastuse lähtudes artikli 10 lõikest 2. Institutsioon võib suunata taotleja hõlpsasti ligipääsetavasse kohta, kust ta saab soovitud teabe ise kätte, tagades seeläbi ühtlasi viidatud teabe autentsuse ja usaldusväarsuse.

65. Dokumendi avalikkusele kättesaadavaks tegemine kolmanda isiku poolt aga ei täida ega ka kõrvalda taotlejate õigust saada asjasse puutuvalt EL institutsioonilt asjakohane vastus määruse nr 1049/2001 alusel. Ei selle määruse säte ega mõte viita sellele, et EL institutsioonide selged ja konkreetsed ülesanded saab sisuliselt kolmandale isikule üle anda.

2. Jurašinović

66. Rahulolematu taotleja, kes usub, et tema määrusega nr 1049/2001 tagatud õigusi on rikutud, esitab tavaliselt tühistamishagi vastava institutsiooni eitava otsuse peale. Sellise hagi kontekstis võib vaidluse esialgne ja jätkuv ese sisuliselt ära langeda, kui asjasse puutuv institutsioon võimaldab – tavaliselt menetluse käigus – taotletava dokumendiga täies ulatuses tutvuda, tehes seega sisuliselt positiivse otsuse ja võimaldades dokumendiga tutvumist artikli 10 lõike 1 alusel. Samavõrra tõenäoline on see, et institutsioon suhtleb menetluse vältel taotlejaga, teatades talle, et dokument on nüüd artikli 10 lõike 2 alusel avalikult kättesaadav, ja andes isikule teavet dokumendi asukoha kohta, tagades seeläbi dokumendi terviklikkuse ja autentsuse.

²⁶ Taotletud dokumendi potentsiaalne (koordineeritud) avalikustamine liikmesriigi poolt määruse artikli 5 alusel on teine asi.

67. Välja arvatud juhul, kui püüda tõlgendada määruse nr 1049/2001 artikli 10 lõike 2 kohaselt tehtud otsusena²⁷ kas parlamendi vasturepliiki või tema hilisemat taotlust teha otsus, et Üldkohtus otsuse tegemise vajadus on ära langenud (ja selle otsuse sisu on ehk mõnevõrra üllatuslikult taotlejale edastatud Üldkohtu kaudu), ei ole käesoleval juhul sellist nõude sisulist rahuldamist selgelt aset leidnud.

68. Sellegipoolest on Üldkohus vaidlustatud määruse punktides 27 ja 28 suuresti Jurašinović vs. nõukogu (edaspidi „kohtuotsus Jurašinović“)²⁸ kohtuotsusele tuginedes leidnud, et „tühistamishagi otsuse suhtes, millega keeldutakse dokumentidega tutvumise võimaldamisest, on sisutu, kui kolmas isik on kõnealused dokumendid juba kättesaadavaks teinud, taotlejal on võimalus nende dokumentidega tutvuda ning kasutada neid sama õiguspärasel alusel kui siis, kui need oleks talle esitatud määruse nr 1049/2001 kohaselt esitatud taotluse alusel. [...] Nimetatud kohtupraktika on *a fortiori* kohaldatav ka käesolevas kohtuasjas, ja kuivõrd dokumendi aadressaat oli taotletud dokumendi täisversiooni ise kättesaadavaks teinud, sai taotleja seda oma ülikoolitöö jaoks kahtlemata täiesti legaalsel viisil kasutada.“

69. Nagu juba eespool välja toodud, võib leida, et põhjendatud huvi üldine menetluslik kategooria on mõnevõrra iseseisev sisulistest õigustest, mida sellise hagiga soovitakse jõustada.²⁹ Seega ei pruugi selline menetluslik kategooria sisuga täiel määral kattuda. Lisaks sellele peaks põhjendatud huvi kategooria kujundamisel olema mõistlikult pragmaatiline. Tõepoolest, ei EL kohtud nagu ka teised kohtud ei ole vähemalt tühistamishagidega seoses õigusbürood, mille poole peaks pöörduma inimene, kellel ei ole vaidluse lahenduse suhtes mingit märgatavat huvi.

70. Teisalt on sellisel eraldamisel mõned piirangud. Need piirangud tulenevad nabanöörist, mis eksisteerib sisu ja menetluse vahel, mis seda sisu rakendama peaks. Dokumentidega tutvumisega seotud menetluse kontekstis tuleb taotluse sisulise rahuldamise ja seega vaidluse eseme äralangemise võimalust hinnata lähtudes sellest, milleks taotlejal kõigepealt õigus oli.

71. Sellest lähtudes leian, et lähenemine, mille Üldkohus on võtnud omaks viidates varasemale Jurašinovići kohtuotsusele, ja millele ma seetõttu viitan lihtsalt kui „Jurašinovići kriteeriumile“, on nii teoreetiliselt kui praktiliselt väär. Enne, kui näitan, et see praeguse apellatsioonkaebuse asjaolude korral tõepoolest nii on, selgitan esmalt seda otsust tema õiges kontekstis: kuidas selline lähenemine välja kujunes (i); miks see ei sobitu hästi Üldkohtu teiste otsustega, mis paljastab kohtupraktika järjekindlusetuse (ii); ja eelkõige, miks ei ole võimalik selle juurde jääda pärast Euroopa Kohtu suurkoja otsust kohtuajas ClientEarth (iii).

i) Weberist Jurašinovićini: kriteeriumi tekkelugu

72. Weber vs. komisjon (edaspidi „kohtuotsus Weber“)³⁰ näib olevat esimene kohtuasi, milles Üldkohus määrusega leidis, et otsuse tegemise vajadus on ära langenud, kui kolmas isik oli taotletava dokumendi (internetis) üldsusele kättesaadavaks teinud.

73. Selles kohtuasjas palus ajakirjanik komisjoni võimaldada tal tutvuda kirjaga, mille konkurentsi peadirektoraat oli seoses Saksamaa riigiabiga saatnud Saksamaa valitsusele. Vastates küsimusele, mille Üldkohus oli esitanud pooltele, kinnitas komisjon, et nimetatud kiri oli täielikult kättesaadav internetis avaldatud ajakirjas. Määruse punktis 41 on öeldud: „komisjoni sõnul on taotlejal juurdepääs kirjale,

²⁷ Mis omakorda tekitaks mitu intrigeerivat küsimust, sh kui kaugele parlamendi kinnitus nimetatud blogile viitamise näol ulatus, kuivõrd selles blogis on taotletud dokumendi esitatud osadele lisatud ka mitu selle autori laivat märkust ja väidet, mis puudutavad parlamendi teostatud „õiguslikku analüüsi“.

²⁸ 3. oktoobri 2012. aasta kohtuotsus Jurašinović vs. nõukogu (T-63/10, EU:T:2012:516).

²⁹ Vt käesoleva ettepaneku punkt 53.

³⁰ 11. detsembri 2006. aasta kohtumäärus Weber vs. komisjon (T-290/05, ei avaldata, EU:T:2006:381).

millega ta soovib tutvuda, ja ta saab seda kasutada sama õiguspärasel alusel kui siis, kui see oleks talle esitatud määruse nr 1049/2001 kohaselt esitatud taotluse alusel.“ Kuivõrd aga muul alusel leiti, et tühistamishagi on ilmselgelt vastuvõetamatu, esitati see väide lihtsalt *möödaminnes* lisaks Üldkohtu põhjendustele, mistõttu seda nimetatud kohtuasjas tegelikult ei kohaldata.

74. Järgmiseks, kohtuasjas Jurašinović oli keeldutud võimaldamast taotlejal tutvuda nõukogu dokumentidega, mis olid seotud endise Jugoslaavia asjade rahvusvahelise kriminaalkohtuga (edaspidi „EJRK“) seoses seal menetluses oleva kohtuasjaga. Nõukogu väitis kostja vastuses, et taotlejal puudub põhjendatud huvi, kuna hagi esitamise kuupäeval olid mõned taotletud dokumendid EJRK poolt tema internetis kättesaadavas kohtuandmebaasis avalikustatud.

75. Neil asjaoludel tugines Üldkohus sõnaselgelt kohtuotsusele Weber, et järeldada, et „tühistamishagi otsuse suhtes, millega keeldutakse dokumentidega tutvumise võimaldamisest, on sisutu, kui kolmas isik on kõnealused dokumendid juba kättesaadavaks teinud, taotlejal on võimalus nende dokumentidega tutvuda ning kasutada neid sama õiguspärasel alusel kui siis, kui need oleks talle esitatud määruse nr 1049/2001 kohaselt esitatud taotluse alusel.“³¹ Kuivõrd Üldkohus märkis, et asjasse puutuvad dokumendid *ei olnud* EJRK veebisaidil „hagi esitamise kuupäeval kättesaadavad“, jättis ta nõukogu vastuvõetamatuse vastuväite rahuldumata, sest toimikust ei nähtunud, et asjasse puutuvad dokumendid olid sel kuupäeval üldsusele kättesaadavad.³²

76. Seega, vaadates läbi kohtuasju, millele Üldkohus on vaidlustatud kohtumääruses viidanud kui pretsedentidele oma põhilise õigusliku järelduse jaoks³³, selgub, et käesolevas kohtuasjas kehtestatud kriteeriumi ei ole varem tegelikult kunagi kohaldatud. See iseenesest ei ole muidugi otsustav. EL kohtupraktika orgaaniline elu tähendab seda, et ühe kohtuasja *passim dictum* võib äkki muutuda teise kohtuasja *ratio*’ks. Põhjus, miks rõhutada asjaolu, et seda kriteeriumi tegelikult kordagi ei kohaldata, seisneb selles, et selle mõju ja tagajärjed jäävad paratamatult mõnevõrra uurimata.

ii) Üldkohtu kohtupraktika variatsioonid

77. Lisaks on olemas ka muud olulised Üldkohtu praktika suundumused, mis puudutavad sama küsimust: kas ja mil määral langeb ära dokumentidega tutvumist puudutava tühistamishagi ese (eesmärk), pärast seda, kui kolmas isik on taotletud dokumendi avalikustanud.

78. *Enne* kui tehti otsused kohtuasjades Weber ja Jurašinović, aastal 1995, mil EL institutsioonide dokumentidega tutvumist reguleerisid reeglid, mis olid iga institutsiooni puhul erinevad, ei rahuldanud nõukogu Svenska Journalistförbundet taotlust tutvuda teatud dokumentidega, mis olid seotud Euroopa Politseiametiga (Europol). Sama taotleja oli aga asjasse puutuvad dokumendid Rootsi ametiasutustelt juba saanud. Seda arvestades leidis Üldkohus sellegipoolest, et „isikul, kellel ei võimaldata tutvuda dokumendi või dokumendi osaga, on juba *ainuüksi selle asjaolu tõttu* põhjendatud huvi keeldumisotsuse tühistamise vastu [...]. Asjaolu, et taotletud dokumendid olid üldsusele juba kättesaadavad, ei ole sellega seoses asjakohane.“³⁴ Seejärel jätkas Üldkohus asja sisulist arutamist ja tühistas lõpuks nõukogu otsuse, millega ei võimaldatud taotlejal taotletud dokumentidega tutvuda.

31 3. oktoobri 2012. aasta kohtuotsus Jurašinović vs. nõukogu (T-63/10, EU:T:2012:516, punkt 24).

32 *Ibidem*, punkt 26.

33 Viimases kohtuotsuses, millele vaidlustatud kohtumääruse punktis 27 viidatakse, 15. oktoobri 2013. aasta kohtuotsus European Dynamics Belgium jt vs. EMA (T-638/11, ei avaldata, EU:T:2013:530), ei olnud Jurašinović kohtuotsuse kõrvaline väide asjakohane.

34 17. juuni 1998. aasta kohtuotsus Svenska Journalistförbundet vs. nõukogu (T-174/95, EU:T:1998:127, punktid 67 ja 69). Kohtujuristi kursiiv.

79. Võib-olla on veelgi olulisem, et *pärast* kohtuotsuseid kohtuasjades Weber ja Jurašinović vaidlustas taotleja kohtuasjas Access Info Europe vs. nõukogu³⁵ otsuse, millega nõukogu ei võimaldanud taotlejal tutvuda teatud infoga, mis sisaldus märkuses, mis puudutas EL institutsioonide dokumentidega tutvumist käsitleva uue määruse ettepanekut, sest see õõnestaks tema otsustusprotsessi. Kostja vastuses väitis nõukogu, et taotletud dokumendi täisversioon oli juba enne hagi esitamist kättesaadav organisatsiooni Statewatch veebisaidil. Nõukogu hinnangul ei olnud selleks avaldamiseks luba antud. Nõukogu ei olnud sellest teadlik, kui tegi otsuse dokumenditaotluse suhtes. Oma vastuses tunnistas taotleja, et tal oli selleks hetkeks dokumendi täisversiooni koopia, tunnistades samuti, et ta ei olnud sellest koopiast dokumenditaotluse esitamise ajal teadlik.

80. Üldkohus leidis, et taotletud dokumendi versiooni avaldamine internetis, nagu ka see, et taotleja sai seejärel selle versiooni sisust teada, ei toeta järeldust, et viimati nimetatul ei olnud enam põhjendatud huvi vaidlustatud otsuse tühistamise taotlemise vastu.³⁶ Statewatchi käitumist peeti asjassepuutumatuks, et hinnata taotleja põhjendatud huvi sellise otsuse tühistamise vastu. Seega, kuigi taotlejal oli võimalik omandada selle teabe sisu, millega tutvumise võimaldamisest nõukogu keeldus, oli tal endiselt huvi keeldumisotsuse tühistamise vastu.³⁷

81. Vastupidi Üldkohtule³⁸ on mul mõnevõrra keeruline eristada Üldkohtu lähenemist nendes kohtuasjades käesoleva kohtuasja omast. Lahendus, mida Üldkohus neis kohtuasjades on kasutanud, on tema loogikast ja lähenemisest märkimisväärselt erinev: leiti, et taotletud dokumendi avalikustamisel kolmanda isiku poolt (olgu see siis „õiguspärane“ nagu kohtuasjas Svenska Journalistförbundet või sisuliselt „ilma loata“ nagu kohtuasjas Access Info Europe) ei ole mingit mõju nõude sisulise rahuldamise suhtes ja seega taotleja põhjendatud huvi suhtes esitada keeldumisotsuse peale tühistamishagi.

iii) ClientEarth

82. Viimaks ja mis võib-olla on kõige olulisem: Euroopa Kohtu suurkojal oli hiljuti kohtuasjas ClientEarth³⁹ võimalus tegeleda nõude sisulise rahuldamise mõjuga taotleja põhjendatud huvile dokumentidega tutvumisega seotud tühistamishagi kontekstis.

83. ClientEarth on mittetulunduslik keskkonnakaitseorganisatsioon. Ta taotles, et komisjon võimaldaks tal tutvuda teatud mõjuhindamise aruannetega. Kõigepealt komisjon keeldus, tuginedes otsustusprotsessi kaitsmise alusele. Euroopa Kohtu menetluse käigus avalikustas ta aga järk-järgult kõik dokumendid, mida ClientEarth oli taotlenud.⁴⁰

84. Komisjoni väitele, et seetõttu puudus vajadus kohtuotsuse tegemiseks, vastas Euroopa Kohus, et „kuigi [menetluse ajal] avaldati või edastati [taotlejale] mitmesugused [taotletud] dokumendid, ei ole komisjon tühistanud vaidlusaluseid otsuseid, mistõttu vaidluse ese on säilinud.“⁴¹

35 22. märtsi 2011. aasta kohtuotsus Access Info Europe vs. nõukogu (T-233/09, EU:T:2011:105), mis jäeti edasikaebamisel jõesse 17. oktoobri 2013. aasta kohtuotsusega nõukogu vs. Access Info Europe (C-280/11 P, EU:C:2013:671).

36 *Ibidem*, punkt 34.

37 *Ibidem*, punktid 36 ja 37.

38 Vaidlustatud kohtumääruse punktid 29 ja 30. Ainus püüd eristada kohtuotsust Svenska Journalistförbundet (vaikides samal ajal selle mõjust kohtuasjas Access Info Europe) on väita, et erinevalt kohtuasjast Svenska Journalistförbundet puudub praegusel juhul kahtlus asjasse puutuva avaldamise õiguspärasuses. Sellegipoolest ei ole see eeldus mitte üksnes mõnevõrra vaidlustatav, vaid ka asjassepuutumatu, nagu on näidatud ettepaneku järgmises jaotises.

39 4. septembri 2018. aasta kohtuotsus ClientEarth vs. komisjon (C-57/16 P, EU:C:2018:660).

40 *Ibidem*, punkt 38.

41 Punkt 45, milles Euroopa Kohus tugines 7. juuni 2007. aasta kohtuotsusele Wunenburger vs. komisjon (C-362/05 P, EU:C:2007:322, punktid 48 ja 49).

85. Nõustun apellatsioonkaebuse esitajaga, et kohtuotsus ClientEarth on selles osas praeguse kohtuasja jaoks asjasse puutuv. Kuigi asjaolude poolest on ClientEarth peamiselt õpetlik seoses edasise või järelejäänud põhjendatud huviga juhtumite puhul, kus taotleja nõuded on täielikult rahuldatud, ja on seega eelkõige asjakohane selleks, et analüüsida taotleja apellatsioonkaebuse teist väidet, ei saa kõrvale jätta ka tema mõju esimesele väitele.

86. Kohtuotsuses ClientEarth, kui seda vaadata kohtuotsuses Rogesa⁴² antud hilisema selgituse valguses, on Euroopa Kohus kinnitanud, et selleks, et hagi ese oleks ära langenud, peab esinema kas taotleja nõude *formaalne* rahuldamine (institutsioon peab olema vaidlustatud otsuse tagasi võtnud) või nõude täielik *sisuline* rahuldamine institutsiooni enese poolt. Rõhutan, et mõlemal nimetatud juhul tähendas nõude täielik sisuline rahuldamine (Euroopa Kohtu jaoks) üksnes olukorda, kus taotleja i) sai kõik taotletud dokumendid täielikult ja terviklikult ja ii) seda asjasse puutuvalt institutsioonilt.

87. Seda lähenemist ei saa aga kohaldada i) taotlejale, kellele teatati, et on olemas tõenäoliselt taotletud dokumendi muudetud versioon, ii) teatajaks ei olnud isegi mitte institutsioon, kellelt dokumenti taotleti, vaid kohus ja iii) selle versiooni oli veebis postitanud eraõiguslik kolmas isik nii, et ei taotleja ega institutsioon sellest ei teadnud.

88. Otsus, mille kohaselt on sellisel juhul põhjendatud huvi ära langenud, oleks täielikus vastuolus määruse nr 1049/2001 loogika ja mõttega. Lisaks sellele, isegi selliste õiguste potentsiaalse kohtuliku rakendamise etapis EL kohtutes⁴³ oleks kohtuasja kiire lahendamise esmapilgul kütkestav loogika, kui see ka kunagi rolli mängiks⁴⁴, kehvasti esitatud. Lisaks sellele, et see on määruse mõttega selgelt kokkusobimatu, tekitab Jurašinovići kriteerium tegelikult rohkem praktilisi probleeme, kui tal oleks võimalik (lihtsate) vastustega lahendada, teema, mida ma järgnevalt ka käsitlen.

3. Jurašinovići kohtuasja probleemid (mida ilmestab käesolev kohtuasi)

89. Kohtuotsuses Jurašinović seadis Üldkohus kolm kriteeriumi või tingimust, mis peavad olema täidetud, et järeldada, et EL institutsiooni keeldumisotsuse peale esitatud tühistamishagi ese on ära langenud. Nad tunduvad olevat kumulatiivsed: i) kolmas isik peab olema dokumendi teinud kättesaadavaks, mistõttu dokument oli üldkasutatav juba ajal, mil esitati tühistamishagi, või vähemalt ajal, kui tehakse kohtuotsus; ii) taotlejal on võimalik sellega tutvuda; iii) selle dokumendi kasutamine on õiguspärane.

90. Nende kriteeriumidega on seotud vähemalt kolm praktilist probleemi: teadlik olemine, autentsus ja õiguspärane kasutamine.

91. Esiteks on dokumendi kättesaadavusest *teadlik olemise* küsimus. Apellatsioonkaebuse esitaja on väitnud, et tema õigust saada määruse nr 1049/2001 alusel teavet ei saa muuta sõltuvaks tema oskustest kasutada Google'it või tema teadmistest selle kohta, et kolmas isik on taotletud dokumendi küberruumi pannud. Kui kodanikke sunnitakse küberruumis otsima, oleks see vastuolus määruse nr 1049/2001 eesmärgiga tagada, et dokumentidega tutvumise õigust oleks võimalikult lihtne kasutada. Vastustaja väitis omalt poolt, et on tõenäoline, et apellant teadis nimetatud avaldamisest, sest mõned tema enda kaastööd on samuti selles blogis avaldatud.

42 17. detsembri 2019. aasta määruses kohtuasjas Rogesa vs. komisjon (C-568/18 P, ei avaldata, EU:C:2019:1092), otsustas Euroopa Kohus, et puudub vajadus otsuse tegemiseks olukorras, kus komisjon lõpuks taotletud dokumendid avaldas, kuigi ta oma esialgset eitavat otsust tagasi ei võtnud. Küll aga, nagu Euroopa Kohus punktis 26 selgitab, ei *vaidlustanud* taotleja asjaolu, et selline avaldamine *rahuldab* täielikult eesmärgid, mida taotleja oma dokumenditaotluses soovis saavutada, saades *komisjonilt* kõik, mida ta oli taotlenud.

43 Loomulikult juhul, kui siis oleks veel midagi rakendada, sest tänapäeval jõuab midagi varem või hiljem alati kusagile internetti ...

44 *Quid non*. Kuigi, alati on olemas kiusatus.

92. Selles osas nõustun ma täielikult taotlejaga. Määrusega nr 1049/2001 on teatud dokumentide saamiseks kehtestatud institutsiooniline teekond. Kas iga taotleja, kes soovib tutvuda dokumendiga, peaks kõigepealt tegema selle dokumendi suhtes põhjaliku internetiotsingu? Veel enam, kui isik peaks kunagi soovima esitada hagi eitava otsuse tühistamiseks, kas ta peaks siis hagi menetlemise ajal korrapäraselt kindla ajavahemiku järel otsima, et olla kindel, et taotletud dokument ei ilmu äkki eelseisvate aastate jooksul kusagile internetti?

93. Käesolev kohtuasi illustreerib veel üht Jurašinovići kriteeriumi esimese tingimuse veidrust: põhjendatud huvi ei lange ära mitte üksnes siis, kui taotleja nõue oli hagi esitamise hetkel sisuliselt rahuldatud, vaid ka mis tahes hilisemal ajal „vähemalt kohtumenetluse kestel“. See ei ole vastuolus mitte üksnes Üldkohtu enda varasemate seisukohtadega⁴⁵, vaid ka hilisema otsusega kohtuasjas ClientEarth, milles põhjendatult leiti, et see, mis toimub *pärast* keeldumisotsuse peale tühistamishagi *esitamist*, võib olla asjakohane üksnes piiratud ulatuses.

94. Enamgi veel, käesolev kohtuasi viib selle loogika absurdini välja: kas selline põhjendatud huvi äralangemine aktiveeruks mitte üksnes juhul, kui kolmas isik on dokumendid kusagil internetis kättesaadavaks teinud, vaid ka seoses selliste dokumentidega, millest ei olnud teadlik ei taotleja ega ka vastustajast institutsioon? *Nad ei olnud avalikustamisest teadlikud*, nagu nad mõlemad Üldkohtus väitsid, alates ajast, mil parlament tegi oma kinnitava otsuse, kuni ajani, mil Üldkohus ise nende tähelepanu sellele asjaolule juhtis. Seega tõepoolest, vastusena käesoleva ettepaneku algusele, mis on laenatud kohtuotsusest Dune, muutuks „(taotletud dokumendi) avalikustamine ilma (sellega tutvumise võimalust) andmata“ või isegi „avalikustamine ilma teadmata“ Üldkohtu arvates sisuliselt võimalikuks.

95. Teiseks: taotletud dokumendi *autentsuse* ja terviklikkuse küsimus: apellant ja Rootsi valitsus väidavad, et apellant peab saama teavet autentsetest allikatest, eriti arvestades tema kutsealast tegevust, nimelt teadusuuringuid. Apellant rõhutas, et ta on teadlane, keda rahastab Soome Akadeemia. Kuivõrd talle kehtivad kvaliteedi-, objektiivsuse ja teadustöö eetika nõuded, ei saa ta tugineda sellele, et otsib internetist n-ö lekkinud või muudetud teavet, vaid peab kasutama üksnes autentsetest allikatest pärit teavet. Ta tõi selles kontekstis välja, et E. De Capitani viitas oma blogipostituses, et postitatu on „minu poolt rõhutatud/märkmetega varustatud versioon“.

96. Üldkohus märkis omalt poolt, et pooled on nõustunud, et E. De Capitani „tegi internetis kättesaadavaks nimetatud dokumendi täisversiooni“ ja et De Capitani kohtuotsuses⁴⁶ „tõi Euroopa Kohus taotletud dokumendi sisu üksikasjalikult välja“.⁴⁷

97. Ma ei kommenteeri seda faktiväidet, mille Üldkohus on selles kontekstis esitanud. Apellatsioonkaebuse esitaja ei väitnud, et tõendeid on moonutatud. Seega ei ole minu ülesandeks hinnata, milline on tegelikult selle taotletud dokumendi „täisversioon“, sest vähemalt ajal, mil kohtujurist sellega tutvus, oli tegemist kõigile lugemiseks avatud html-vormingus blogipostitusega, mida oli muudetud ja millele autor oli lisanud kommentaare.⁴⁸

98. Mida aga apellant on selgelt rõhutanud nii Euroopa Kohtus kui ka Üldkohtus, on see, et „avaldatud“ dokument teda ei „rahuldanud“, sest E. De Capitani poolt internetti postitatud versioon ei olnud autentne ja ta ei saanud sellele oma eesmärkide puhul tugineda.

45 Vt eespool käesoleva ettepaneku punktid 77–81.

46 Vaidlustatud kohtumääruse punkt 26.

47 22. märtsi 2018. aasta kohtuotsus De Capitani vs. parlament (T-540/15, EU:T:2018:167).

48 Nagu on välja toodud eespool käesoleva ettepaneku punktis 13.

99. Taas kord, olen viimati toodud seisukohaga igal juhul nõus. Minu hinnangul ei puutu määruse nr 1049/2001 seisukohast asjasse eesmärk, milleks taotleja soovib dokumenti saada.⁴⁹ Igal taotlejal, olgu ta siis ajakirjanik, teadlane või lihtsalt uudishimulik kodanik, on selle määruse alusel selge õigus saada institutsioonilt vastus. Nagu juba eespool välja toodud⁵⁰, tagab saadud informatsiooni autentsuse ja usaldusväärse see, kui tuginetakse institutsiooni vastusele, mille aluseks on positiivse vastuse korral kas artikli 10 lõige 1 või 2. See õigus on määruse kohaselt igal taotlejal, olenemata põhjusest, miks ta informatsiooni otsib.

100. Taas kord: praktiline tagajärg, mille toob kaasa Üldkohtu seisukoht vaidlustatud kohtumääruse punktis 26, on sisuliselt: „hangi endale ametlik otsus eraõigusliku isiku koostatud blogist ja Üldkohtu otsus teises kohtuasjas“, mis mõlemad anti või „avastati“ tükk aega pärast seda, kui tehti esialgne otsus, mille kohtulik läbivaatamine alles kestab.

101. Kolmandaks on mõlema eelmise punktiga seotud *õiguspärase kasutamise* küsimus, mis kujutab endast kolmandat Jurašinovići tingimust. Vaidlustatud kohtumääruse punktis 28 on öeldud, et „kuivõrd dokumendi adressaat oli taotletud dokumendi täisversiooni ise kättesaadavaks teinud, sai taotleja seda oma ülikoolitöö jaoks kahtlemata täiesti legaalsel viisil kasutada“.

102. See väide ajab mind taas kord mõnevõrra segadusse. Kuidas saab dokumendiga tutvumist taotlev isik, kellele institutsioon on teatanud, et seda dokumenti ei saa avalikustada, pärast seda, kui talle on öeldud, et kusagil eraviisilises blogis on olemas selle dokumendi versioon, olla kindel, et sellise internetist leitud dokumendi kasutamine on „sama õiguspärane nagu siis, kui ta oleks selle saanud määruse nr 1049/2001 alusel“? Taotlejale on öeldud, et ta ei saa seda dokumenti. Kas ei peaks taotleja sellise sõnaselge keeldumise tõttu eeldama, et asjasse puutuv dokument on jõudnud internetti ilma loata? Kas see ei peaks mitte olema loogiline järeldus, kui isegi pärast seda, kui on teatavaks saanud, et kolmas isik on dokumendi internetis avalikustanud, ei ole parlament oma esialgset eitavat otsust tühistanud ja see kehtib kuni tänase päevani?

103. Käesoleva kohtuasja asjaoludel oleks apellandi mõistlik oletus „õiguspärase kasutamise“ kohta pigem täpselt vastupidine sellele, mida on väitnud Üldkohus. Lisaks sellele ei saaks oodata, et inimene, kes on järginud õiget institutsioonilist rada, et tutvuda määruse nr 1049/2001 alusel teatud dokumendiga, viiks läbi põhjaliku õigusliku analüüsi – või pöörduks EL kohtute poole, et need selle õigusliku analüüsi läbi viiksid – et teha kindlaks, kas ta võib õiguspäraselt kasutada taotletud dokumendi internetist leitud versiooni. Taas kord: määrusega nr 1049/2001 loodud süsteemi järgi on sellel inimesel õigus saada selge ja otsene vastus liidu institutsioonilt, mis samal ajal tagab kolmanda isiku poolt avalikuks tehtud dokumentide terviklikkuse, autentsuse ja kasutamise õiguspärasuse.

104. Selgus õiguspärase kasutamise osas on veelgi olulisem maailmas, kus varem või hiljem ringleb internetis igasugust teavet.⁵¹ Sellise info kasutamise õiguspärasuse hindamine võib olla keeruline, alustades tegeliku autorsuse ja dokumendi autentsuse küsimusest. Just seetõttu on määrusega nr 1049/2001 loodud süsteem oluline, et institutsioon ise saaks õiguspärase kasutuse autoriteetselt kindlaks teha, mistõttu need küsimused ei teki mis tahes järgmistel juhtudel või kohtumenetlustes.⁵²

49 Vt määruse artikli 6 lõike 1 viimane lause (mida on tsiteeritud eespool käesoleva ettepaneku punktis 9).

50 Vt eespool käesoleva ettepaneku punktid 58–64.

51 Vt hiljutine Euroopa Kohtu 18. juuli 2017. aasta kohtuotsus komisjon vs. Breyer (C-213/15 P, EU:C:2017:563, punkt 62) või 14. mai 2019. aasta kohtumäärus Ungari vs. parlament (C-650/18, ei avaldata, EU:C:2019:438, punkt 14). Vt ka 29. jaanuari 2009. aasta kohtumäärus Donnici vs. parlament (C-9/08, ei avaldata, EU:C:2009:40, punkt 18).

52 14. mai 2019. aasta kohtumääruses Ungari vs. parlament (C-650/18, ei avaldata, EU:C:2019:438) lisas Ungari oma Euroopa Kohtusse esitatud hagiavaldusele õigusliku arvamuse, mille oli väljastanud parlamendi õigusteenistus. Kuigi Ungari ega ükski teine menetlusosaline ei olnud selle avaldamist taotlenud, oli see õiguslik arvamus tehtud kättesaadavaks Politico veebisaidil. Euroopa Kohus leidis, et kui lubada sellel liikmesriigil lisada toimikule parlamendi õiguslik arvamus, mille avalikustamiseks viimane ei ole luba andnud, kujutaks see endast määrusega nr 1049/2001 sellise dokumendiga tutvumiseks ette nähtud menetluse rikkumist.

4. Tagasi juurte juurde: taotleja nõuete sisulise rahuldamise tingimused dokumentidega tutvumise asjades

105. Käesolevas ettepanekus on võetud aega, et võrdlemisi üksikasjalikult analüüsida Jurašinovići kriteeriume, mida Üldkohus vaidlustatud kohtumääruses kasutas. Selle eesmärgiks oli selgitada, miks on see lähenemine minu hinnangul põhimõtteliselt ekslik ja praktilises mõttes absurdne.

106. Nagu eelmises jaotises ka näidati, siis tulevikus kulutaksid EL kohtud määruse nr 1049/2001 alusel tehtud keeldumisotsuste peale esitatud tühistamishagide puhul äärmiselt vähe energiat kohtuasja sisulisele küljele. Pigem kalduksid nad lõpututesse (asjaolusid puudutavatesse) aruteludesse selle kohta, kes mida postitas, kuhu ja millal see postitati, kes sellest teadlik oli ja kas dokumendil, mille kolmas isik kuhugi postitas, on originaaliga sama palju lõikusid jne.

107. Lisaks sellele kasutatakse selliseid asjaoludega seotud vaidlusi tõepoolest selleks, et sisuliselt jätta isikud ilma õigusest pöörduda EL kohtutesse. Tuleb silmas pida, et määrus, milles leitakse, et otsuse tegemise vajadus on ära langenud, on võrdlemisi jõuline meede, mille puhul jõuavad EL kohtud vastupidi taotleja tahte järelduseni, et taotleja hagi on tegelikult kunstlik ja sisutühi. Seda tuleb seega kohaldada hoolikalt, et mitte öelda delikaatselt, eriti olukordades, kus EL kohtud on vaidluse formaalse eseme juba asendanud sisulisega, näiteks dokumentidega tutvumise õiguse asjades.⁵³ Kui järgmises etapis hakatakse nõude sisulise rahuldamise sisu ümber määratlema, mistõttu see muutub võrreldes algul kohtule esitatud küsimusega tundmatuseni⁵⁴, siis muutub tegelikult kohtusse pöördumise õigusest ilmajäämise oht kardetavalt reaalseks.

108. Kõigil nimetatud põhjustel teen ettepaneku, et Euroopa Kohus rahuldaks apellatsioonkaebuse esimese väite ja naaseks senise mõistlikult lihtsa sisulise rahuldamise kriteeriumi juurde, mida Euroopa Kohus on hiljuti kinnitanud kohtuotsustes ClientEarth ja Rogesa, ning mille saab kokku võtta järgmiselt.

109. Taotlejal, kes soovib, et tühistataks otsus, mille institutsioon on andnud määruse nr 1049/2001 alusel, võib *esialgne põhjendatud huvi* ära langeda vaid siis, kui tema nõuded on kas formaalselt või sisuliselt rahuldatud. *Formaalne* rahuldamine tähendab seda, et institutsioon võtab vaidlustatud otsuse tagasi. Nõude *sisuline* rahuldamine võib aset leida ka ilma formaalse tagasivõtmiseta, kuid üksnes juhul, kui taotleja saab i) *kõik* taotletud dokumendi(d) *täielikult* sellises vormis ja mahus, nagu ta neid oli taotlenud ja ii) ta saab need asjasse puutuvalt *institutsioonilt* kas määruse nr 1049/2001 artikli 10 lõikes 1 või isegi lõikes 2 ettenähtud korras.

53 Eriti kui seda kohaldatakse kontekstis, milles puuduvad selged reeglid institutsiooni käitumise kohta sellises olukorras. Kas institutsioon võib taotleja nõuded sisuliselt rahuldada, ilma et ta oma varasemat otsust formaalselt uuesti läbi vaataks? Kas tema toimingud võivad seega olla vastuolus tema kehtivate otsustega? Kui on olemas vajadus otsus uuesti läbi vaadata, kas seda tuleb teha *ex officio* või üksnes pärast seda, kui taotleja on esitanud uue taotluse, tavaliselt siis, kui varasem avaldamise takistus on kõrvaldatud? ELi institutsioonide märkimisväärset paindlikkust, mis tuleneb asjaolust, et puudub Euroopa haldusmenetluse seadustik, kus sellised küsimused üldiselt reguleeritud peaksid olema, ei saa kasutada üksikute taotlejate vastu, kes soovivad lasta teostada kohtulikku kontrolli. Tegelikult peaks asi olema just vastupidi: kui üldse, siis tuleks asjaolu, et reegleid ei ole, tõlgendada institutsiooni(de) vastu, eriti osas, mis puudutab isikute õigust pöörduda liidu kohtutesse.

54 Tahtmata olla liigselt formalistlik, kuid hagi esialgne ese oli ja on parlamendi *vaidlustatud otsuse tühistamine*. Kujutlege analoogia alusel olukorda, kus ma ostan kontserdipiletid, mida korraldajad (mis iganes põhjusel) kunagi kätte ei toimetata. Kui ma kaeban korraldajad tsiviilkohtusse, et nad saadaks mulle piletid või tagastaks raha, küsib kohus minult, kas rahulduksin sellega, et saan vaadata kontserti (või selle osa), mille keegi rahva hulgast on väriseva mobiiliga salvestanud ja seejärel internetti üles pannud. Kuivõrd nimetatud video laaditi ilmselt üles autoriõiguse normidega kooskõlas, siis leiab tsiviilkohus, et puudub vajadus minu hagi suhtes otsuse tegemiseks, sest ma saan vaadata seda internetivideot.

110. Selline nõuete täielik rahuldamine võib tuua kaasa liidu kohtutesse hagi esitamise või sellega jätkamise *esialgse põhjendatud huvi* äralangemise. Juhul, kui puudub taotleja *edasine või muu huvi* kohtuasja suhtes (küsimus, mida analüüsitakse järgmises jaotises apellatsioonkaebuse teise väite juures), võib põhjendatud huvi täieliku äralangemise erandlikult välja kuulutada, mistõttu selle tulemusel puudub vajadus ajas otsust teha.⁵⁵

111. Käesolevas asjas on selge, et apellatsioonkaebuse esitaja nõuete formaalset ega sisulist rahuldamist ei ole aset leidnud. Apellatsioonkaebuse esitajal on selgelt olemas esialgne põhjendatud huvi, et käesolevas menetluses tehtaks sisuline otsus. Seetõttu on Üldkohus rikkunud õigusnormi. Vaidlustatud kohtumäärus tuleb tühistada.

C. Teine väide

112. Minu arvates tuleks teha otsus apellandi kasuks, tuginedes apellatsioonkaebuse esimesele väitele. Kui Euroopa Kohus nõustuks minu sellekohase analüüsiga, poleks vaja apellatsioonkaebuse teist väidet analüüsida. Lähtudes aga kohtujuristide ülesandest täiel määral Euroopa Kohut abistada, esitan mõned lühikesed kokkuvõtvad märkused ka apellatsioonkaebuse teise väite kohta.

113. Need märkused on võrdlemisi lühikesed, kuivõrd pärast kohtuotsust ClientEarth kuuluks rahuldamisele ka apellatsioonkaebuse teine väide. Kui kohaldada nimetatud kohtuasja järel dust käesoleva kohtuasja asjaoludele, siis jääb üle vaid järeldada, et lisaks sellele, et apellant ei ole kordagi kaotanud oma esialgset põhjendatud huvi, oleks tal olemas ka *edasine põhjendatud huvi* saada Üldkohtu kohtuotsus, kui mitte muul põhjusel, siis selleks, et õigusvastasus seoses tema võimalike tulevaste dokumenditaotlustega ei korduks.

114. Vaidlustatud kohtumääruse punktis 33 leidis Üldkohus, et see, et vastustaja keeldus võimaldamast taotletava dokumendiga tutvuda, oli seotud konkreetse olukorraga, ja see oli *ad hoc* laadi. Väidetav õigusvastasus väljaspool käesoleva kohtuasja konkreetseid asjaolusid tulevikus tõenäoliselt ei kordu. Eelkõige „tugines parlamendi keeldumine, mis on välja toodud vaidlustatud otsuses, erandile, mis on seotud kohtumenetluse kaitsega [...] kuni selline menetlus kestab, kuivõrd parlament leidis, et taotletud dokumendil oli asjakohane seos poolelioleva kohtumenetlusega [De Capitani] kohtuasjas ja et juurdepääsutaotluse konteksti iseloomustasid pingelised arutelud blogides ja seisukohad, mis oleks tõenäoliselt võinud mõjutada tema positsiooni kohtuasjas.“

1. Poolte seisukohad

115. Apellatsioonkaebuse esitaja ning Soome ja Rootsi valitsus leiavad, et apellandil on jätkuvalt põhjendatud huvi, kuivõrd asjasse puutuv õigusvastasus võib tulevikus juhtumi eriomastest asjaoludest olenemata tõenäoliselt korduda. Apellatsioonkaebuse esitaja sõnul ei olnud see, et vastustaja ei võimaldanud taotletava dokumendiga tutvumist, seotud konkreetse olukorraga ega ka *ad hoc* laadi. Sarnaselt kohtuasjaga ClientEarth on enam kui tõenäoline, et apellant esitab edaspidi taotlusi asjasse puutuva dokumendiga sarnaste dokumentidega tutvumiseks, kuivõrd tema käimasolevad teadusuuringud nimetatud teemal kestavad vähemalt kuni aastani 2021.

116. Lisaks sellele väidab apellant, et dokument, mis on Euroopa Liidu Kohtus vaidlustatud, on sisuliselt osa kohtumenetlusest. See, et blogides toimuvad pingelised arutelud, ei saa olla dokumentide väljastamisest keeldumise põhjuseks. Vaidlustatud kohtumäärusega oleks Üldkohus sisuliselt loonud uue dokumentide kategooria, nimelt kohtulikule kontrollile alluvad lõplikud keeldumisotsused, mis ei kuulu avalikustamisele ja millele oleks kohaldatav (*de facto*) avalikustamata jätmise üldine eeldus.

⁵⁵ Juhtumite puhul, kus selline *esialgse* põhjendatud huvi äralangemine leidis aset alles *pärast* taotluse esitamist ja kus puuduvad spetsiifilised tegurid, kannab kõik kohtukulud EL institutsioon – vt selle kohta 4. septembri 2018. aasta kohtuotsus ClientEarth vs. komisjon (C-57/16 P, EU:C:2018:660, punkt 130) ja 17. detsembri 2019. aasta kohtumäärus Rogesa vs. komisjon (C-568/18 P, ei avaldata, EU:C:2019:1092, punkt 37).

117. Soome valitsus leiab, et on olemas märkimisväärne risk, et vastustaja keeldub edaspidi enda tehtud otsuste avalikustamisest, tuginedes kohtumenetluse kaitsele.

118. Vastustaja arvates ajab apellant segi jätkuva põhjendatud huvi ja vaidlustatud otsuse õiguspärasuse küsimuse. Üldkohus leidis õigesti, et see, et vastustaja ei võimaldanud taotletava dokumendiga tutvuda, oli seotud konkreetse olukorraga, ja *ad hoc* laadi. Tutvumise võimaldamisest keeldumine oli seotud juhtumi asjaoludega. See tugines asjasse puutuvale dokumentidele antud hinnangule sellise kohtumenetluse konkreetsetes kontekstis, millega kaasnes pressi ja üldsuse märkimisväärne huvi. Seega väidab vastustaja, et Üldkohus otsustas õigesti, kui ei käsitanud vastustaja keeldumist *de facto* avalikustamata jätmise üldise eeldusena. Käesoleva kohtuasja asjaolud on kohtuasja ClientEarth asjaoludest erinevad, mistõttu viimati nimetatud kohtuotsus ei ole kohaldatav.

2. Värskendatud ClientEarth

119. Nõustun pooltega, et Euroopa Kohtu otsus kohtuasjas ClientEarth on käesolevas kohtuasjas tõepoolest otsustav. Et aga kumbki pool teeb selle otsuse pinnalt mõnevõrra erinevaid järeldusi, siis näib, et on vajalik selle järeldused üksikasjalikult välja tuua.

120. Tasub meenutada, et nimetatud kohtuasjas⁵⁶ oli otsustavaks tõepoolest edasine või täiendav põhjendatud huvi, sest ajaks, mil Euroopa Kohus otsuse tegi, oli komisjon apellatsioonkaebuse esitaja taotluse juba täiel määral sisuliselt rahuldanud. Seoses selle allesjäänud või *täiendava põhjendatud huviga* leidis Euroopa Kohus, et asjas omavad tähtsust kolm tegurit.

121. Esiteks märkis Euroopa Kohus, et dokumentide hilinevad avalikustamine, mis toimus siis, kui otsustusprotsess oli juba läbi, ei võimaldanud täiel määral saavutada eesmärke, mida ClientEarth soovis dokumenditaotluste esitamisega saavutada, nimelt mõjutada otsustusprotsessi (edaspidi „avalikustamise eesmärgi saavutamise kahjustamine“).⁵⁷

122. Teiseks analüüsis Euroopa Kohus seda, et komisjon tugines oma esialgses otsuses üldisele eeldusele, mille kohaselt õonestaks mõjuhindamise ettevalmistamise käigus koostatud dokumentide avalikustamine käimasolevat otsustusprotsessi. Sellist üldist eeldust võib komisjon järelikult edaspidi uuesti rakendada, kui esitatakse uusi taotlusi tutvumaks pooleliolevate mõjuhindamiste ettevalmistamise käigus koostatud dokumentidega. Seetõttu järeldas Euroopa Kohus, et on tõenäoline, et õigusvastasus tulevikus kordub (edaspidi „kordumise oht“).⁵⁸

123. Kolmandaks rõhutas Euroopa Kohus, et kõnealuse eelduse selline rakendamine ohustab edaspidi just nimelt ClientEarthi. Keskkonnakaitsega tegeleva organisatsioonina oli tema ülesanne tegutseda liidu seadusandliku menetluse suurema läbipaistvuse ja õiguspärasuse edendamiseks. Seega on tõenäoline, et ta esitab tulevikus uusi taotlusi dokumentidega tutvumiseks ning et komisjon lükkab taotluse sellesama üldise eelduse alusel jälle tagasi. Selle tõttu peaks ClientEarth samasuguse uue tühistamishagi, et vaidlustada selle eelduse põhjendatust (edaspidi „eriline ohustatuse seisund“).⁵⁹

⁵⁶ Vt eespool käesoleva ettepaneku punktid 82–85.

⁵⁷ 4. septembri 2018. aasta kohtuotsus ClientEarth vs. komisjon (C-57/16 P, EU:C:2018:660, punktid 46 ja 47).

⁵⁸ *Ibidem*, punktid 49–53.

⁵⁹ *Ibidem*, punkt 54.

3. Kordumise oht

124. Vastupidi apellandile ei ole ma täiesti kindel, millises ulatuses on eespool toodud kolme punkti puhul tegemist „kriteeriumiga“ ja millises ulatuses on tegemist lihtsalt kolme erineva asjaoludest tuleneva teguriga, mida Euroopa Kohus selles konkreetsetes kohtuasjas asjasse puutuvaks pidas, et teha kohtuasjas ClientEarth järelejäänud põhjendatud huvi suhtes lõplik otsus.

125. Nõustun aga täiesti apellandiga, et kui kohaldada käesolevas asjas kohtuotsuses ClientEarth võetud lähenemisviisi, mis puudutab institutsiooni toime pandud väidetava õigusvastasuse kordumise tõenäosust, oleks nimetatud tingimus täidetud.

126. Minu arvates võiks ClientEarth otsusest tuleneva teise kategooria aluseks olevat loogikat hoida võrdlemisi lihtsana: kas keeldumine varasemas asjas (i) põhines üldisel õiguslikul eeldusel, mida vastustaja võib ka edaspidi kohaldada ii) sama taotleja suhtes?

127. Selliselt määratletud erandi loogika on võrdlemisi lihtne: ei üksikisik (subjektiivne huvi) ega ka tegelikult EL kohtud (objektiivne huvi) soovi korduvalt tegeleda sama liiki asjadega, mida vastustajast institutsiooni käitumise tõttu sisuliselt kunagi ei analüüsita. Seega võiks õiguse ja korra kohase õigusemõistmise huvides aeg-ajalt lähtuda olulisusest ja teha asjas sisuline otsus ka siis, kui rangelt võttes on nimetatud vaidluse esialgne ese ära langenud.

128. Oma üldise lähenemisviisi poolest on kohtuotsus ClientEarth siiski võrdlemisi taotlejasõbralik.

129. Esmalt ei ole kordumise tõenäosus seotud konkreetse asja asjaoludega, seega „ei sõltu see konkreetsetest asjaoludest“.⁶⁰ See on tegelikult suhteliselt loogiline: eesmärk on, et sama (vaideldavat) õiguslikku eeldust ei kohaldataks teistes, sarnastes juhtumites. Kui see nii ei oleks, siis jõuaksime selle tingimuse väga probleemse (ja sisutühja) tõlgenduseni, mille kohaselt on iga juhtum erinev ja seega ka iga otsus *ad hoc* ja mitteülekantav. Selgelt ei ole aga selle puhul tegemist taotletava eesmärgiga: tabada tuleb just võimalikku ülekantavust ühelt üksikjuhtumilt teisele.

130. Teiseks tuleb seega üldine õiguslik eeldus formuleerida mõistlikult abstraktne, et seda oleks võimalik tulevikus kohaldada. Kui sellise eelduse saaks sõnastada tuginedes käesolevale asjale, siis ei oleks potentsiaalne taotleja kohustatud esitama mingeid tõendeid, et see nii on.⁶¹ Piisab mõistlikust tõenäosusest.⁶²

131. Kolmandaks aga on samuti selge see, et see kordumise tõenäosus peab olema seotud *sama taotlejaga*. Sellel, kas tegemist on „eriti ohustatud“ isikuga, võib olla mõningane mõju, kuid näib, et kohtuotsus ClientEarth ei lähe nii kaugele, et näeks ette üksikisiku võimaluse alustada kohtumenetlust üldistes huvides, väites, et institutsioon võib samasuguse õigusvastuse panna toime seose teiste, tulevaste taotlejatega. Põhjendatud huvi on seotud konkreetse taotlejaga, kel oli algul isiklik põhjendatud huvi vaidlustada asjasse puutuv EL eitav otsus, kuni toimub sündmus, mida taotleja ei saanud kontrollida, nimelt vaidlustatud akti autori meelemuutus konkreetsetel juhtumil taotleja kasuks.⁶³

60 Vt nt lisaks 4. septembri 2018. aasta kohtuotsusele ClientEarth vs. komisjon (C-57/16 P, EU:C:2018:660, punktid 48 ja 50) 7. juuni 2007. aasta kohtuotsus Wunenburger vs. komisjon (C-362/05 P, EU:C:2007:322, punkt 52) ja 30. aprilli 2020. aasta kohtuotsus Izba Gospodarcza Producentów i Operatorów Urządzeń Rozrywkowych vs. komisjon (C-560/18 P, EU:C:2020:330, punkt 40).

61 Mis mõistagi ei välista, et on olemas võluritest taotlejaid, kes tõepoolest suudavad esitada tõendeid tuleviku kohta.

62 Tegelikult läheb Euroopa Kohus kohtuotsuse ClientEarth punktis 53 isegi nii kaugele, et paneb selle kohustuse vastustajast institutsioonile, leides, et „üldist eeldust [...] võib komisjon järelikult edaspidi uuesti rakendada, kui esitatakse uusi taotlusi [...] asjaolu, millele see institutsioon ei ole pealegi vastu vaieldnud.“ Kohtujuristi kursiiv.

63 Vt selle kohta 30. aprilli 2020. aasta otsus, Izba Gospodarcza Producentów i Operatorów Urządzeń Rozrywkowych vs. komisjon (C-560/18 P, EU:C:2020:330, punktid 49 ja 50), milles kinnitati kohtuotsuse ClientEarth järeldusi, kuid eristati kahe kohtuasja asjaolusid, mistõttu jõuti erineva tulemuseni. Vt ka kohtujurist Pitruzzella ettepanek kohtuasjas Izba Gospodarcza Producentów i Operatorów Urządzeń Rozrywkowych vs. komisjon (C-560/18 P, EU:C:2019:1052, punkt 88).

132. Kui pöörduda käesoleva asja poole, siis kaldun nõustuma apellandiga, et Euroopa Kohtu otsuse ClientEarth nimetatud elemendid on käesolevas apellatsioonimenetluses täiel määral kohaldatavad.

133. Esiteks, kas keeldumine tugines määruse nr 1049/2001 kohaldamisega seotud õiguslikule eeldusele, mida võidakse uuesti kohaldada? Nii see oli. Praktilistel kaalutlustel näib see eeldus, või pigem õigusreegel või väide⁶⁴ eeldavat, et *EL kohtutes vaidlustatud EL otsuste avalikustamine ohustaks oluliselt kohtumenetluse kaitset* määruse nr 1049/2001 artikli 4 lõike 1 punkti b tähenduses, eelkõige juhul, kui need otsused annavad alust pingelisteks aruteludeks.⁶⁵

134. Kas sellist õigusväidet saab kohaldada edasistes kohtuasjades? Jah, loomulikult, isegi väga hõlpsasti ja nii, et sellel on oluline mõju dokumentidega tutvumisele sarnastes juhtumites: mis tahes lõplik haldus- või kohtuotsus, mille suhtes tehakse juhtumisi kohtulikku kontrolli EL kohtutes, jääks määruse nr 1049/2001 alusel võimalikust tutvumisest välja võrdlemisi pikaks ajavahemikuks, mis kulub EL kohtutes kohtuliku kontrolli lõpuleviimiseks.⁶⁶

135. Teiseks, soovimata astuda intrigeerivasse arutellusse selle üle, kas uurimistoetusi saavad teadlased kujutavad endast eriti ohustatud gruppi (kohtuotsuse ClientEarth tähenduses), on väidetud, et tõenäoliselt esitab apellant täiendavaid EL institutsioonide dokumentidega tutvumise taotlusi ka tulevikus. Ta tegeleb sellesama teema uurimisega, kusjuures tema praegust uurimistööd rahastatakse toetusest, mis kestab vähemalt kuni aastani 2021. Seega, kooskõlas Euroopa Kohtu järeldustega kohtuasjas ClientEarth on olemas mõistlik tõenäosus, et sama taotleja esitab täiendavaid taotlusi, või pigem, kui lähtuda kõigist Euroopa Kohtule esitatud asjaoludest, ei ole sellist edaspidiste taotluste tõenäosust kindlasti võimalik välistada.

136. Kokkuvõttes: juhul, kui Euroopa Kohus sooviks analüüsida ka teist apellatsioonkaebuse väidet, leian ma, et ka see väide on hästi põhjendatud.

D. Käesoleva kohtuasja lahendamine

137. Apellant on palunud, et Euroopa Kohus tühistaks vaidlustatud kohtumääruse. Lisaks sellele on ta samuti taotlenud, et Euroopa Kohus kohaldaks Euroopa Liidu Kohtu põhikirja artikli 61 teist lauset. See säte annab Euroopa Kohtule võimaluse teha ise asja suhtes lõplik kohtuotsus, kui menetlusstaadium lubab, suunamata asja tagasi Üldkohtusse otsustamiseks.

138. Kuivõrd Üldkohus ei ole käesoleval juhul analüüsinud ei vastuvõetavust ega tema ette toodud vaidluse sisu, teen ettepaneku, et Euroopa Kohus tühistaks vaidlustatud kohtumääruse ja suunaks asja Euroopa Liidu Kohtu põhikirja artikli 61 esimese lause alusel tagasi Üldkohtusse. Tõepoolest, arvestades käesoleva kohtuasja menetluse võrdlemisi ebatavalist kulgu, siis vajalik arutelu, mis pidanuks neis küsimustes aset leidma, jäi lühikeseks, sest Üldkohus muutis vaidluse fookust oma menetlust korraldava meetmega, mis võeti vastu tema kodukorra artikli 89 alusel.

64 Minu hinnangul ei räägitud ClientEarthis mitte õiguslikust eeldusest (*presumptio iuris*’e ja kõigi sellega kaasnevate õiguslike tagajärgedega), vaid pigem õigusväitest või õigusreeglist.

65 Nii et selliselt formuleeritud õigusväide on hämmastavalt sarnane väitega, millele Euroopa Kohus viitas kohtuotsuse ClientEarth punktis 49.

66 Ilma et oleks isegi tarvis arutleda selle üle, mida tähendab, et taotlust „iseloostuvad intensiivsed arutelud blogides“ (vaidlustatud kohtumääruse punkt 33), ja tuua selle asemel välja selle väite hämmastav paradoks: kui miski pakub huvi ja võib seetõttu tuua kaasa arutelusid, kas siis seetõttu tuleks sellega tutvumise võimaldamisest keelduda? Kas EL institutsioonide sageli välja käidud avatust, läbipaistvust ja suuremat vastutust (määruse nr 1049/2001 põhjendus 2) tuleks taotleda üksnes seoses otsustega, mille suhtes kellelgi ei ole mingit huvi?

V. Ettepanek

139. Teen ettepaneku, et Euroopa Kohus:

- tühistaks Euroopa Liidu Üldkohtu 20. septembri 2018. aasta kohtumääruse Leino-Sandberg vs. parlament (T-421/17, ei avaldata, EU:T:2018:628);
- saadaks kohtuasja tagasi Üldkohtule;
- jätaks kohtukulude kandmise otsustamise edaspidiseks.